

1918 m. balandžio 27 d. Čikagos Lietuvių socialistų sąjungos 8-sis rajonas surengė atsisveikinimo vakarą su K. Petrikiene. Vakare kalbėjo ir Zemaitė. („Moterų balsas“, 1918, Nr. 6, p. 133).

1918 m. rugpjūčio 25 d. įvyko Lietuvių moterų progresyvio susivienijimo 3-jo rajono konferencija (Mark White). Valdyba palikta toji pati (Zemaitė-izdininkė). Konferencija nutarė išleisti atsišaukimą, kuriame būtų reikalaujama moterims lygių teisių ir lygaus atlyginimo su vyrais. Atsišaukimą parašyti apsiėmė M. Jurgelionienė, Zemaitė ir N. Stilsonienė. Zemaitė taip pat buvo išrinkta į spaudos („presos“) komisiją. („Moterų balsas“, 1918, Nr. 11, p. 278—279).

1918 m. spalio 4—6 dienomis Filadelfijoje įvyko 2-sis Lietuvių moterų progresyvio susivienijimo suvažiavimas. Jame dalyvavo Zemaitė. Ji buvo išrinkta į sumanymų sutvarkymo ir spaudos komisijas. Suvažiavimas svarstė taktikos klausimus ir nutarė eiti su Lietuvių socialistų sąjunga. Priimta solidarumo rezoliucija JAV darbininkų vadovui E. V. Debsui. Suvažiavime nutarta pareikšti protestą prieš mirties bausmę T. Munei (T. Mooney)*. („Moterų balsas“, 1918, Nr. 11, p. 277; Nr. 12, p. 318, 321).

1918 m. pabaigoje Čikagoje buvo suorganizuotas Komitetas susižinijimui su Lietuva. Komiteto pirmininkas — M. Jurgelionienė, sekretorius — Zemaitė. Susirašinėjant su komitetu, laiškai buvo siunčiami sekretorės vardu: J. Zemaitė, 1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. („Moterų balsas“, 1918, Nr. 12, p. 299).

A. Bulotienės laiškas G. Petkevičaitėi-Bitei

(Apie Žemaitės mirtį)

Brangioji!

Ačiu už laišką. Sergu, guliu lovoj ir neinu palydėti brangų lavoną¹. Tik išneše mūsų mylimiausia iš namų, iš mūsų pastogės... Nemoku Tams-tai pasakyti kokia nelaimė ant mūsų su Andriumi² griuvo. Tai buvo ir motina ir draugas ir viskas ko tik mes Lietuvoj turejome. Giliausioj prasmej palikome našlaičiais... Dėkui likimui, kad dave mums galimybę buti su ja Jos paskutinius valandas, atiduoti jai savo meilę, savo rūpesčius. Tik nieks negalėjo jos išgelbėti.

Išėjo nuo mus ant visados. Mire gražiai, taip kaip ir gyveno, su aišk[i]u protu, su tvirta valia ir visų mylinčia širdžia. Mirė „namie“³ kaip ji sakidavo, tai yra pas mus, ir tie jos „namai“ paliks mūsų širdyse kaip brangiausia liekana ant visados.

Sirgo savaitę uždegimu plaučių. Peršalo važiuojanti į Kauną, reikalais savo anuko. Liga buvo sunki, forma taip vadinama migriruojanti — neišgydoma. Per visą laiką buvo su samone, nors tikėjosi pasveikti. Paklausta del savo paliepiimų — pavedė raštus leisti Andriui, ir paskire kitus dalykus kaikuriems iš savo giminių. Nuo kunigo atsisakė. Iki paskutinios valandos negalėjo užmiršti karo teismus ir sušaudimus Lietuvoj, jais ir

* T. Munei 1916 m. birželio 16 d. nuteistas už tariamai mestą bombą San Francisko mieste. Už tai pradžioje buvo nuteistas mirti, vėliau kalėti iki gyvos galvos. T. Munei Sent Kventano kalėjime Kalifornijoje nekalfai išsėdėjo 22 metus.

¹ Zemaitė mirė 1921 m. gruodžio 7 d. Marijampolėje.

² Andrius Bulota (1870—1941)—teisnininkas, visuomenės veikėjas, hitlerininkų nužudytas.

³ Grįžusi 1921 m. pavasarį iš Amerikos, Zemaitė apsigyveno pas Bulotą Marijampolėje.

klejojo po truputi. Užmigo amžinu miegu ramiai, be agonijos. Visa laika buvome prie jos. Liginimas ir laidotuvės buvo aprupinti su visa mūsų atida.— Gydė visi Mariamp. daktarai, buvo ir Grinius⁴. Kasdien buvo konsultacijos 5 daktarų. Dežuravo geriausios seseris mi[e]laširdysties, dabojome širdį ir kiekviena kvepavimą.

Apie laidotuves praneš Jums Jusų delegatai⁵.

Gulėjo lavonas pas Andrių kabinete ir jaunimas ejo ir ejo per visas tris dienas. Vaikai dideli ir maži, stebėtinai rimtai ir graudingai atsisveikino su Ja. Daugybė vainikų ir dar daugiau širdingų švarių ašarų. . .

Aš negaliu keltis ir tik savo dvasia buvau prie grabo, už tai iki mirties sėdėjau su ja, prie jos lovos.

Andriaus nusiminimas baisus. Jo sunkus verksmas drasko man širdį ir nuraminti jo nepajėgiu.

Norejau Jums parašyti, nes Tamsta vienintelis jai dar artimas žmogus, o per ją ir mums. Svajojome su ja kad atvažiuosite pas mus pagyventi, dabar atvažiuokite kaip galesite, nors ant jo[s] kapo su mumi pabuti. . .

Širdingai linkiu Jums sveikatos ir ramybės.

Jusų Al. Bulotienė.

Vilniaus Valstybinio universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyrius, sign. D 458, l. 8—9.

Laiškas rašytas 1921 m. gruodžio mėn. (10 d.?) į Panevėžį, kur tuo metu gyveno ir dirbo G. Petkevičaitė-Bitė.

Prie Žemaitės raštų leidimo istorijos

Pirmą kartą žinios apie Žemaitės raštų pilno rinkinio išleidimą pasirodė dar 1900 m. Klerikalinis žurnalas „Tėvynės sargas“ „Atsakyme“ Žemaitėi rašė, kad Susivienijimas lietuvių Amerikoje „žadąs išduoti pilną surinkimą Tamstos rasztų“¹.

1907 ar 1908 m., baigiant išparduoti Žemaitės kūrinių knygutes, išleistas daugiausia Rytų Prūsijoje, buvo susirūpinta nauju jos raštų leidimu. Tuo reikalu, J. Slapelio ir kitų raginama, pradėjo rūpintis pati rašytoja. Buvo numatyta išleisti autorės pataisytą raštų leidimą. Žemaitės raštus redaguoti buvo pavesta J. Jablonskiui (žr. toliau pateikiamą rašytojos įgaliojimą J. Jablonskiui). Pradžioje Žemaitės raštus išleisti buvo pasiūlyta Lietuviių mokslo draugijai. Šiai nesutikus, buvo ieškoma kito leidėjo. Nesuradus leidėjo Lietuvoje, rašytoja kreipėsi į JAV gyvenantį savo sūnų Antaną Zymantą ir pavedė jam rūpintis antrojo raštų leidimo išspausdinimu. Laiške sūnui rašytoja išdėstė naujo raštų leidimo motyvus ir sunkumus. Ji rašė:

„Rašau prie Tavęs su reikalu; dalykas tame: baigiasi pardavinėti mano spausdintieji raštai. Knygininkai p. Slapelis ir kiti pradėjo mane bauginti, jei aš nepasirūpinsiu išleisti antrą laidą savo raštų, tai Prūsiose atspaus vėl mano veikalus ir vėl pardavinės, man nei grašio, nei gero žodžio nesakę, kaip ir iki šiol. Taigi pradėjome tartis dėl išleidimo. Bet. . . žinoma, nėra pinigų atspaudimui. Galvojome ir šiaip, ir taip, bet nieko neišgalvojome.

⁴ K. Grinius (1866—1950)—gydytojas, buržuazinis politinis ir visuomenės veikėjas.

⁵ Iš Panevėžio į Žemaitės laidotuves buvo atvykusi dviejų asmenų moksleivių delegacija.

¹ „Tėvynės sargas“, 1900, Nr. 10—11, p. 88.